

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version:

Hildén, Erika; Kuoppamaa, Jenna; Säätelä, Sirkku (2022) En studie om tvåspråkigheten på VCS – vårdstuderandes upplevelser. *Vård i fokus* nr 2: 9-14.

En studie om tvåspråkigheten på VCS – vårdstuderandes upplevelser

av Erika Hildén & Jenna Kuoppamaa & Sirku Säätelä

I denna artikel redovisas examensarbete som gjordes våren 2021 för att få en insikt i studerandes upplevelse av vårdmiljön och språkets betydelse inom en vårdorganisation där finska och svenska används parallellt. Studien genomfördes på Vasa centralsjukhus, VCS.

Inledning

Språkkunskaperna kan vara avgörande vid arbetssökning. I vissa delar av Finland är det ofta ett måste att behärska de båda inhemska språken, speciellt när det kommer till Vasaregionen. Gällande studerandes upplevelser om tvåspråkigheten på Vasa centralsjukhus, VCS, finns det inga tidigare forskningar. Det är dock viktigt och bör lyftas upp med tanke på att det berör alla arbetstagare, både svensk och finskspråkiga, inom tvåspråkiga kommuner i Finland.

Kommunikationens betydelse

När det gäller arbete inom vården är kommunikationen, och därmed språket, betydelsefullt för att bemötandet av patienter ska kunna ske utan missförstånd och enligt de språkliga rättigheterna. Den interna kommunikationen personal emellan spelar en väsentlig roll i detta sammanhang och kan därmed anses som organisationens främsta resurs helhetsmässigt. Danermark (1) beskriver att ett gemensamt språk inom teamet gör att yrkesgrupperna förstår varandra bättre, men även att dessa

parter lär sig av varandras begrepp och termer. Maltén (2) förklarar att kommunikationen mellan människor har en stor betydelse. Genom kommunikation överförs och mottas kunskap och information mellan teammedlemmarna. Det kan uppstå komplikationer vid informationsöverföringen, då mottagaren tolkar informationen utifrån erfarenhet, kunskaper, personlighet, samt i detta fall utifrån yrkespersonens perspektiv (1, 2). Vasa centralsjukhus, VCS, står för den specialiserade vården inom Vasa sjukvårdsdistrikt, som består av tvåspråkiga, svenskspråkiga och finskspråkiga kommuner i Österbottens kustområde. Sjukvårdsdistriktet sträcker sig längs kusten från Kristinestad till Larsmo, och inom området bor 169 728 personer och 51 % av befolkningen har svenska som modersmål och 45 % finska som modersmål medan ca 4 % har något annat som modersmål.

Vasa centralsjukhus betonar de språkliga rättigheterna och hänvisar till Finlands lagstiftning gällande grundlagen (6§ och 17§) samt språklagen och hälso-sjukvårdslagen (6§), med mål att patientens språkrättigheter ska förverkligas genom VCS språkprogram (3).

Teoretisk bakgrund

Som teoretisk bakgrund valdes Madeleine Leingers teori om transkulturell omvårdnad efter som den var relevant för studien som gjordes. Teorins relevans verifieras med tanke på att man inom vården behöver ha en god förmåga att kunna ta hänsyn till och förstå olika kulturella bakgrunder. För att kunna utveckla denna kulturella kompetens är det viktigt att man som sjukskötare är medveten om sin egen kultur, sina egna värderingar och personliga övertygelser för att kunna identifiera fördomar och attityder på arbetsplatsen. På detta sätt minskar man risken för diskriminering av personer med en annan kultur eller språk, och därav knyter den an till vår studie om tvåspråkighet (4).

Leinger utvecklade sin teori om kulturvård och universalitet, baserat på tron att människor i olika kulturer kan informera och vägleda personalen att ge den typ av vård de önskade eller var i

behov av från andra. Teorin riktas mot sjukskötare för att de ska kunna upptäcka och dokumentera patienternas värld samt att använda deras synpunkter, kunskap och praxis med lämplig etik (4).

Huvudsyftet med teorin är att tillhandahålla en omfattande ram för transkulturell omvårdnad som kan användas för att säkerställa att patienterna får en helhets- och kulturellt kongruent omvårdnad. I centrum för teorin står påståendet att alla kulturer har seder och traditioner förknippade med vård som måste identifieras, förstås och verkställas om sjukskötare ska kunna ge omvårdnad med helhetssyn till patienter med olika kulturella bakgrunder. Teorin är grundad runt fyra huvudkomponenter (5).

Tidigare forskning

Vid sökning av tidigare forskning hittades studier relevanta för ämnet. I detta kapitel redovisas för några av dem.

Tanner och Lassus (6) har gjort en studie om de inhemska språken inom arbetslivet. Denna studie kom fram till att på deltagarnas arbetsplatser används regelbundet tre språk i den vardagliga kommunikationen: finska, svenska och engelska. I studien har de analyserat en specifik grupps språkanvändning och språkkunighet. De noterade dock att undersökningen inte berättade om finlandssvenskarnas finskakunskaper i allmänhet, utan den var mera riktad mot de högutbildade experterna som redan arbetar. Inom olika expertisområden samt andra områden har man märkt av de olika språk- och kommunikationsbehoven. Det verkar ändå som att vikten på språkkunskaperna inte kommer att minska fastän förändringar i arbetslivet kan ske.

Skjeggstad, Gerwing och Gulbrandsen (7) genomförde en studie om språkbarriärer och arbetsliv. Studien genomfördes som semi-strukturerade intervjuer med fokus på deltagarnas bakgrund och deras personliga upplevelser av hur samarbetet mellan nyanställda internationella läkare och norsk vårdpersonal fungerat. Insamlingen av data utgick från 28 deltagare: 16 nyanställda internationella läkare som hade jobbat i Norge mellan några månader upp till två år

samt 12 norska läkare och sjukskötare som tidigare hade erfarenheter av att jobba med dessa. För analys och mening av innehållet använde de sig av Malteruds metod för systematisk textkonservering (STC) som var inspirerad av Giorgios fenomenologiska analys, som lämpade sig för induktiva analyser med avseende att utveckla beskrivningar.

Ali och Watsons (8) studie om språkbarriärer i arbetslivet använde sig av en kvalitativ beskrivande metod, genom 26 individuella intervjuer och tre fokusgruppdiskussioner samlades data in från 59 olika sjukskötare som arbetade på olika sjukhus i England. Av dessa 59 registrerade sjukskötare var 32 kvinnor och 27 män. De utvalda deltagarnas arbetserfarenhet varierade från 2–23 år inom olika arbetsområden såsom medicinska, kirurgi, intensivvård, kardiologi, polikliniska avdelningar och postoperativa rehabiliteringsenheter.

Syfte och frågeställning

Syftet med arbetet var att utreda på hur studerande förhåller sig till tvåspråkigheten på VCS och hur de upplever att den interna kommunikationen fungerar på två språk. Frågeställningarna i denna studie kom att vara:

- Hur uppfattar studerande tvåspråkigheten på VCS?
- Hur sker kommunikationen och informationsbytet på avdelningen mellan två språk?

Idé och metod

Ledande översköterskan vid VCS kontaktades för godkännande av studien. Examensarbete blev slutligen ett beställningsarbete med fokus på hur YH Novias studerande upplever tvåspråkigheten. Detta kunde ge VCS information för utveckling av verksamheten för att kunna motsvara studerandes önskemål angående tvåspråkigheten. Därefter kontaktades skolans studerandekår för att få information och tillgång till studerandes interna e-post.

Studien baserades på enkätundersökning med flervalsfrågor och öppna frågor. Enkäten utformades och sändes ut elektronisk till vårds-

tuderande vid YH Novia. Urvalet av informanter avgränsades till studerande inom social- och hälsovården eftersom strävan var att ta reda på hur den interna kommunikationen upplevs fungera utifrån studerandes perspektiv. Enkäten skickades ut elektroniskt till studeranden via skolans e-post för att få svar från så många som möjligt.

Resultatredovisning

Resultatet i enkätundersökningen presenteras som deskriptiv statistik och fria kommentarer. Totalt 89 personer svarade på enkäten. Majoriteten av dem som svarade på enkäten var kvinnor, vilket var väntat eftersom merparten av vårdstuderande är kvinnor. Av dessa hade 80 % svenska som modersmål, 14 % var tvåspråkiga och 6 % hade annat modersmål än finska eller svenska. Vid frågan om studieår studerade 16 % första året, 29 % andra året och 55 % var inne på tredje eller fjärde året.

Svårigheter med det andra inhemska språket

Angående deltagarnas upplevelser om svårigheter med att använda det andra inhemska språket med personalen hade 22 % upplevt att det ofta funnits svårigheter, 38 % upplevde svårigheter ibland och 29 % mera sällan. Endast 11 % svarade att de aldrig upplevt svårigheter. De öppna kommentarerna gav följande:

"Tror att det beror på att det inte är lika höga krav på att de ska kunna svenska för att jobba på sjukhuset. Många i personalen är negativt inställda då det kommer en svenskspråkig studerande. Upplever att jag blivit sämre behandlad än finskspråkiga studerande och att de fått göra mera på sin praktik."

"Sociala kontakten med patienterna och deras anhöriga. Tar längre tid att hitta de rätta orden och få sagt det man vill säga, vilket ofta resulterat i att jag lämnar tyst i stället. Även i personalutrymmet då finskan är i majoritet vilket jag också upplevde bekymmer att kunna småprata om vardagliga ämnen."

"Personalens negativa attityd mot det svenska språket. Personalens okunnighet i det svenska

språket medför att de har negativ inställning till att man talar svenska på jobbet, detta medför en känsla av att man "är tvungen" att tala finska då man jobbar på VCS."

"Mest att jag inte kan böja ord på rätt sätt men det är inte hela världen, har aldrig fått skäll för det och pratar gärna på finska."

Att få välja sitt modersmål

På frågan om val av språk svarade majoriteten svarade att de använder sitt eget modersmål eller byter till personalens egna modersmål. Valet av språk hade olika orsaker.

"Öppenhet hos de i personalen. Många märker att jag har svårt med finska säger att jag kan prata svenska med dem. Vissa är mindre öppna men jag har väldigt sällan upplevt att någon skulle tvinga mig att prata finska."

"Brukar i början prata personens språk, om de säger till mig att jag får prata på svenska gör jag det annars pratar jag finska för att utveckla mig själv, samt för att visa respekt."

Vård på patientens modersmål

Vid frågan om upplevelser om svårigheter med att använda det andra inhemska språket med patienter upplevde 22 % ofta svårigheter, 44 % ibland, 20 % sällan och 14 % svarade att de aldrig upplevt svårigheter. Största delen svarade att de endast ibland upplever svårigheter.

"I sådana situationer där man behöver förklara till exempel hur ett läkemedel fungerar eller hur en behandling kommer gå till. I situationer där man grundligt behöver beskriva hur något går till, då man inte ens är säker hur man skulle beskriva det på sitt eget modersmål. I situationer där det används mycket medicinska termer."

"Hakar upp mig på något ord jag inte kommer på just då. Det reder ofta upp sig och patienten är ofta förstående."

Svårigheter i arbetssituationer

På frågan om man har upplevt svårigheter med att använda det andra inhemska språket i arbetssituationer gavs följande svar

"Om man studerat på svenska kan det vara

svårt att läsa och tolka medicinska texter på finska".

"Vid eventuella läkarsamtal och ordinationer där läkaren enbart pratat finska..."

"Känsliga situationer. När någon gått bort eller vid svåra sjukdomsbesked."

Misstolkningar

Frågor om upplevelse av missförstånd på grund av språkbarriärer och attityder gav följande svar:

- Om missförstånd svarade 11 % att de ofta upplever problem gällande kommunikationen
- 49 % upplevde missförstånd ibland
- 32 % sällan och 8 % aldrig

Negativa attityder

Då det kom till negativa attityder till det andra inhemska var fördelningen ganska jämn då 52 % svarade ja medan 48 % svarade nej.

Orsaker till attityder kunde enligt respondenterna vara följande:

"Kanske upplevs det väldigt utmanande att tala ett språk man inte riktigt kan. Däremot bör ju alla lära sig eftersom man också ska kunna vårda patienter med det andra modersmålet. Jag tror det är något gammalt som lever kvar, starka åsikter från förut som formar attityderna ännu dag. Däremot tycker jag att unga har en mer accepterade attityd och gärna lär sig."

"... ibland kan läkaren säga åt sjukskötaren att de ska gå och fråga något av patienten som läkaren behöver veta."

"Folk som har motto: Suomessa puhutaan suomea."

Förbättringsförslag

Som förslag på vad man skulle kunna göra för att undvika missförstånd i kommunikationen mellan de två inhemska språken gavs följande förslag:

"Bättre språkutbildning! Redan i lågstadiet ligga fokus alltför mycket på att lära sig grammatik, det vore bättre att fokusera på ordförråd. Väx språkkintresset redan i tidig ålder."

"Här är personalens och studerandens attityder viktiga, är man öppen för användning av båda

språken och vågar säga till när det något man inte förstår undviks de flesta missförstånden.”

Tolkning

Vid tolkning av resultaten kategoriserades svaren och resultatet delas upp i tre kategorier, positiva aspekter, negativa aspekter och utmaningar.

Positiva aspekter handlade om förståelse och acceptans, öppenhet och trygghet gällande kommunikation med personalen. Det tolkades som att studerandena var flexibla, vilket visade sig när det kom till frågan om de använder sig av eget modersmål eller om de byter till personalens språk där största delen (53 %) svarade att de tidvis byter mellan språken.

Överlag framkom en positiv inställning där man kunde se språken som en rikedom och något alla kunde lära sig och dra nytta av.

Man kan anse att resultatet tyder på att en positiv inställning är av stor vikt när man kommunicerar på två språk. Positiva attityder kan förmodligen bero på studerandenas allmänna intresse och vilja.

Negativa aspekter var att många studerande upplever rädsla i samband med användningen av det andra inhemska språket. Orsakerna bakom denna rädsla framkom som fördomar och attityder. Det visade sig även i frågan om det finns attityder mot det andra inhemska språket, vilket 52 % hade svarat ja på.

Det som kan orsaka negativa attityder kan bero på okunskap, vilket gör att personalen får en negativ inställningen mot att man talar det andra språket.

Utmaningar: I arbetssituationer har det handlat mera om problem som har uppstått eller gällande hantering av information, så som svårigheter att tolka medicinska texter på andra språk. När det kommer till kommunikation med personalen kom det fram i studien att det varierar på avdelningarna, så det är svårt att på förhand förbereda sig för t.ex. språkförbistring. De flesta kommenterade att detta ofta beror på hur öppna personalen är mot språk och hur interaktionen mellan två personer fungerar, så det blir väldigt beroende på person.

”Bättre språkutbildning! Redan i lågstadiet ligger fokus alltför mycket på att lära sig grammatik, det vore bättre att fokusera på ordförråd. Väck språkintresset redan i tidig ålder.”

Språkvalet påverkas utgående från arbetssituationen och arbetstempot nämndes som en bidragande faktor när det gällde valet av språk. Om det gick snabbare och smidigare med det andra språket så valde man det för att underlätta arbetsgången.

Slutledning

Studiens syfte var att skapa förståelse och kunskap om hur YH Novias studerande inom hälsovårdsutbildningen upplever tvåspråkigheten på VCS. Studiens frågeställningar besvarades och en stor del av svaren gav många tankar kring upplevelserna som respondenterna berättade om. Studien belyste de utmaningar som en levande tvåspråkig vårdmiljö för med sig.

Detta är ett ämne som är bristfälligt utrett och borde forskas i mera för att utvecklas vidare. Det vore viktigt att få mera kunskap om varför det finns negativa attityder och hur dessa kunde åtgärdas. Studien är en god start för en vidareutveckling. Det finns säkert flera infallsvinklar och uppslag till fortsatt forskning inom detta ämne.

Utmaningarna ligger i att skapa en meningsfull kommunikation så att den motsvarar tvåspråkighetens realitet. Attityder och hur de kan förändras kunde fungera som en social indikator för hur tvåspråkigheten kan upprätthållas och utvecklas inom organisationen.

Erika Hildén

Sjukskötarstudent, YH Novia, Vasa

Jenna Kuoppamaa

Sjukskötarstudent, YH Novia, Vasa

Sirkku Säätelä

MPA, lektor i vård, YH Novia, Vasa

Info

Examensarbetets fulla version: theseus.fi/bitstream/handle/10024/498221/Examensarbete.pdf.

REFERENSER

1. Danermark B. En bok om den svåra konsten att samverka. Samverkan – himmel eller helvete? Stockholm: Förlagshuset Gothia AB; 2000.
2. Maltén A. Kommunikation och konflikthantering – en introduktion Lund: Studentlitteratur; 1998.
3. Vasa centralsjukhus (Internet); 07.02.2020. (hämtad 13.11.2020) Hämtad från: vaasankeskussairaala.fi/sv/for_patienter/sjukhusguiden/sjalvbestammande/vart-sjukhus-ar-tvasprakigt/
4. Nursekey (Internet); 2017. (hämtad 5.12.2020) Hämtad från: nursekey.com/22-culture-care-theory-of-diversity-and-universality/
5. Donnell A, Duffy T, Snowden A. Pioneering Theories in Nursing (Internet). Andrews UK Ltd; 2010: 241–244. Hämtad från: ebookcentral-proquest-com.ezproxy.novia.fi/lib/novia-ebooks/reader.action?docID=1790759
6. Tanner J, Lassus J. Kotimaiset kielet työelämässä: suomenruotsalaisten raportitmat kokemukset työelämän viestintätilanteista ja saamasta kielenopetuksesta (Internet). AFinLAN vuosikirja; 2018: 116–130. (hämtad 19.10.2020) Hämtad från: triton.finn.fi/novia/PrimoRecord/pci.cdi_crossref_primary_10_30661_afinlavk_69285?fbclid=IwAR3K_kVarOmCly-7m31pOX14V-IPZLfskZw2AlK7kv5cQhBKJ9nVqxmOXzSA
7. Skjeggstad E, Gerwing J, Gulbrandsen P. Language barriers and professional identity: A qualitative interview study of newly employed international medical doctors and Norwegian colleagues (Internet). NORA – Norwegian Open Research Archives 2017. (hämtad 18.10.2020) Hämtad från: www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/61284/PEC-language-final.pdf?sequence=4&isAllowed=y
8. Ali P A, Watson R. Language barriers and their impact on provision of care to patients with limited English proficiency: Nurses' perspectives, White Rose Research Repository (Internet). Journal of Clinical Nursing; 2018. (hämtad 19.10.2020) Hämtad från: eprints.whiterose.ac.uk/136009/1/Ali_et_al-2017-Jour

SAIRAANHOITAJIEN
KOULUTUSSÄÄTIÖ

Vie hoitotyötä eteenpäin

Stiftelsen för sjukskötarutbildningen i Finland sr's stipendier för vårdvetenskaplig forskning och utvecklingsprojekt inom vårdarbetet kan sökas 1.8–31.8.2022. Mera information och ansökningsanvisningar finns på stiftelsens webbsidor: www.shks.fi

Stiftelsen för sjuksköterskeutbildning i Finland sr
Styrelsen